Senedd Cymru | Welsh Parliament
Ymchwil y Senedd | Senedd Research

P-06-1219 Dylid gosod cerflun coffa o'r canwr Affricanaidd-Americanaidd Paul Robeson yn y Cymoedd

Y Pwyllgor Deisebau | 29 Tachwedd 2020
Petitions Committee | 29 November 2020

Cyfeirnod: SR21/1251-3

Rhif y ddeiseb: P-06-1219

Teitl y ddeiseb: Dylid gosod cerflun coffa o'r canwr Affricanaidd-Americanaidd Paul Robeson yn y Cymoedd

Geiriad y ddeiseb: Canwr ac actor Affricanaidd-Americanaidd oedd Paul Robeson a ddaeth i gael cariad at Gymru a'i chymunedau glofaol. Bu'n cefnogi glowyr Cymru gyda'r elw o'i gyngherddau'n mynd at eu cronfa gymorth streicio ac aeth ar daith yng Nghymru, gan ganu yng Nghaerdydd, Castell-nedd ac mewn mannau eraill i godi arian i lowyr.

Pan oedd yn cael ei wahanu yn UDA, dywedodd iddo gael croeso cynnes diderfyn yng Nghymru, a dywedodd fod cymunedau glofaol Cymru wedi llywio ei fywyd.

1. Y cefndir

Gellid mynd ar drywydd nifer o ffynonellau cyllid ar gyfer cerflun o'r fath. Mae Ymchwil y Senedd wedi llunio nifer o ganllawiau i etholwyr sy'n eu cyfeirio at ffynonellau o gyllid a chyngor. Gall y canlynol fod yn berthnasol i'r ddeiseb hon:

- Cymorth i'r Celfyddydau
- Adeiladau cymunedol, mannau addoli a grwpiau ffydd

Gallai fod o ddefnydd i'r deisebwyr gwaith y grŵp Monumental Welsh Women, sy'n ymgyrchu i godi pum cerflun o fenywod o Gymru mewn pum mlynedd. Cafodd y grŵp ei ysgogi gan y ffaith, pan ddechreuodd eu hymgyrch, nad oedd unrhyw gerfluniau o fenywod Cymreig penodol yng Nghymru. Cafodd cerflun cyntaf y grŵp – o'r brifathrawes Betty Campbell – ei ddadorchuddio yn Sgwâr Canolog Caerdydd ym mis Medi 2021. Cafwyd cyllid ar ei gyfer gan Lywodraeth Cymru, Sir Robert McAlpine Ltd, Rightacres Property Ltd, Legal & Cyffredinol, ISG Ltd, Hugh James, Eversheds Sutherland LLP, Blake Morgan LLP a'r MoonDance Foundation, yn ogystal â nifer o unigolion.

2. Camau gan Lywodraeth Cymru

Cyfrannodd Llywodraeth Cymru at ariannu'r cerflun o Betty Campbell a godwyd yn ddiweddar. Fe wnaeth hefyd gyfrannu £5,000 tuag at gerflun o gapten Clwb Pêl-droed Dinas Caerdydd, Fred Keenor.

Fe wnaeth Llywodraeth Cymru gomisiynu archwiliad dan arweiniad Gaynor Legall o gerfluniau, enwau strydoedd ac enwau adeiladau i fynd i'r afael â chysylltiadau Cymru â'r fasnach gaethwasiaeth. Ym mis Tachwedd 2020, canfu archwiliad Legall gyfanswm o 209 o henebion, adeiladau neu enwau strydoedd, a leolir ym mhob rhan o Gymru, sy'n coffáu pobl a oedd yn ymwneud yn uniongyrchol â chaethwasiaeth a'r fasnach mewn caethweision neu a oedd wedi gwrthwynebu ei diddymu.

Nododd yr adroddiad fod nifer o grwpiau nad ydynt yn cael eu coffáu'n gyhoeddus yn ddigonol yng Nghymru:

> Mae'r absenoldeb cyffredinol a nodwyd o goffadwriaethau i bobl groenliw yn rhyfeddol, yn ogystal â'r diffyg coffadwriaethau i fenywod, pobl anabl a ffigyrau pwysig y byd.

Mewn datganiad cysylltiedig, dywedodd y Prif Weinidog fod yr “archwiliad wedi dangos bod y fasnach mewn caethweision a cham-fanteisio trefedigaethol wedi'u gwreiddio yn economi a chymdeithas ein cenedl." ac mai:

> Dyma ran gyntaf gwaith llawer mwy cynhwysfawr o gydystyried sut rydym yn symud ymlaen gyda'r wybodaeth hon wrth i ni geisio anrhydeddu a dathlu ein cymunedau amrywiol.

3. Camau gan Senedd Cymru

Yn 2020, cynhaliodd Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Diwylliant y Senedd flaenorol ymchwiliad i gofebau mewn mannau cyhoeddus, yn sgil dymchwel cerflun Colston ym Mryste a thrafodaeth eang am briodoldeb cofebau hanesyddol.

Roedd argymhellion yr adroddiad yn cynnwys:

> Dylai Llywodraeth Cymru weithio mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol, elusennau, a’r sector treftadaeth i nodi lleoliadau addas ar gyfer cerfluniau neu weithiau celf coffáu o arwyddocâd cenedlaethol yng Nghymru i fynd i’r afael â’r tangynrychiolaeth a nodwyd yn yr adroddiad hwn.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddaru o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.